

REMISSVAR

202x-06-26

Dnr: BO 2025-0130

Justitiedepartementet
Ju.remissvar@regeringskansliet.se

Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd Betänkandet (SOU 2025:33)

(dnr Ju2025/00812)

Inledning och avgränsning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Vidare beaktas de allmänna kommentarerna och rekommendationerna till Sverige från FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén).

Barnombudsmannen tar emot ett stort antal remisser och har inte möjlighet att lämna synpunkter på alla. Även för remisser av betänkanden och promemorior som har direkt betydelse för barn och deras rättigheter avstår

Barnombudsmannen många gånger från att lämna synpunkter, eller avgränsar svaret till övergripande synpunkter eller synpunkter på vissa förslag och bedömningar. I detta remissyttrande avgränsar Barnombudsmannen sitt remissvar till vissa övergripande synpunkter.

Övergripande synpunkter

Utredningen föreslår bland annat att ett vandelskrav – som även tar sikte på andra brister i levnadssättet än brottslighet – ska återinföras i utlänningslagen. Bristerna i levnadssättet kan enligt utredningen (s. 299) till exempel röra klara fall av ovilja att betala sina skulder, missbruk av välfärdssystemet eller annan bristande regelefterlevnad. Det kan också vara fall där utlänningsen har ett samröre med eller deltar i kriminella nätverk eller våldsbejakande organisationer. Enligt utredningen (s. 300) får rättstillämpningen en viktig uppgift när det gäller utvecklingen av innebörden av begreppet vandel.

Brott som barn begår behöver tas på allvar, men på andra sätt

Utredningen konstaterar i konsekvensavsnittet att när det gäller återkallelse av uppehållstillstånd kan barn påverkas i främst två avseenden. Dels kan fler föräldrar få sina uppehållstillstånd återkallade, och som en konsekvens av det utvisas. Dels kan fler barn få sina uppehållstillstånd återkallade och därmed bli utvisade.

Det bör dock, enligt utredningen, även fortsättningsvis endast mycket sällan bli aktuellt att barn utvisas från Sverige, särskilt utan sina föräldrar. Utredningen konstaterar också att ett barn som är född och uppvuxen i Sverige och som har sin kärnfamilj bosatt här regelmässigt bör ha en mycket stark anknytning till

Sverige, och att det för att återkalla ett barns uppehållstillstånd i ett sådant fall bör finnas mycket starka skäl, vilket kommer vara sällsynt. Barnombudsmannen anser att det som utredningen uttrycker vad avser barn tydligt måste framgå av författningskommentaren.

Barnombudsmannen förutser att en situation när barn direkt skulle kunna komma att beröras genom ett eget agerande, är om ett barn har "samröre eller deltar i kriminella nätverk". Barnombudsmannen ser med stort allvar på att barn hamnar i kriminalitet och ifrågasätter inte att brottslighet ska motverkas och beivras. Men Barnombudsmannen ser inte att lösningen för dessa barn är att de får sitt uppehållstillstånd återkallat och utvisas, och att detta till och med kan ske utan barnets familj. Barnombudsmannen vill i sammanhanget understryka vikten av att det framför allt är avgörande att skydda barn som riskerar att falla offer för allvarlig kriminalitet och att förebygga att så sker.

Förslagen innebär en risk för barns rättssäkerhet

Utredningen anser, som ovan nämnts, att rättstillämpningen får en viktig uppgift när det gäller utvecklingen av innebörden av begreppet vandel. Detta är enligt Barnombudsmannen mycket problematiskt. Utredningen ger till exempel ingen tydlig ledning kring vad "samröre med kriminellt nätverk" ska innebära. Barnombudsmannen anser att beslut som kan få livsavgörande konsekvenser för barn redan från början behöver grunda sig i en tydlighet och inte vänta på framtida praxis, något som kan dröja. Detta gäller oavsett om det är anhöriga till barn som är fokus för beslutet, eller barn själva.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget understryka att när ett barns anhöriga är i fokus för ett beslut är det nödvändigt att noga utreda berörda barns situation och bästa och beakta detta som en tungt vägande del i beslutsfattandet. I det ligger bland annat att barns åsikter behöver finnas med i underlaget och att ställningstagandena tydligt ska motiveras.¹ Barnombudsmannen anser att författningskommentaren ska kompletteras med tydliga formuleringar kring detta.

I stort sett saknas analys av konsekvenser för barn och barns rättigheter

Analyserna av bedömningarnas och förslagens konsekvenser för barns rättigheter är ytterst begränsade i betänkandet. Barnombudsmannen saknar fördjupade resonemang om vad bedömningarna och förslagen konkret skulle kunna innebära för barns rättigheter, hur negativa följder kan undvikas eller kompenseras för, liksom hur olika omständigheter har värderats i förhållande till barnets bästa (artikel 3 i barnkonventionen). Att överväganden och förslag innehåller tydliga kopplingar till barnkonventionen är en viktig del av genomförandet av konventionen.² Om regeringen går vidare med förslagen är det nödvändigt att komplettera underlaget med djupgående analyser av konsekvenserna för barns situation och rättigheter.

Många förslag på migrationsområdet gör det svårt att överblicka

Under senare år har ett stort antal lagstiftningsåtgärder som berör barn föreslagits och även genomförts på det migrationsrättsliga området. Helhetseffekten på barns rättigheter är svår att överblicka, vilket är mycket bekymmersamt. Om det finns risker för barns rättigheter som är svåra att bedöma och överblicka bör nya förslag som rör barn inte tas vidare utan en sammantagen och fördjupad analys. Vidare är det, när så många initiativ tas på ett och samma område, extra viktigt att göra systematiska utvärderingar av de sammantagna effekterna.

¹ Jfr. proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 96.

² Proposition 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 74 och 95.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén. I den slutliga handläggningen av ärendet har även biträdande avdelningschefen och chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
Barnombudsman

Kopia till:

ju.L7@regeringskansliet.se